

KAREL KUČERA: VRACLAV V RANÉM STŘEDOVĚKU OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Vraclavské hradiště situované na ostrožně nad stejnojmennou obcí nedaleko Vysokého Mýta představuje (jak bylo známo již badatelům 19. století) důležitou lokalitu v hraniční zóně historických Čech a Moravy a je tedy vcelku mimo pochybnost, že jednou z jejích funkcí byla obtížně specifikovatelná účast na dálkovém spojení těchto regionů. Zmínky o *provincii Grutou* však dávají tušit, že současně plnila i úlohu centra samostatné sídelní komory. Stručně řečeno, šlo tedy zřejmě o „hraniční hrad“ s vlastním hospodářským zázemím. Lokalita k sobě proto váže řadu závažných otázek, které je nutno sledovat odlišnou optikou a v ideálním případě se pokusit jejich výpověď protnout. „Tranzitní“ význam souvisí s problematikou tzv. Trstenické stezky, „lokální“ význam nelze pochopit bez rozboru hospodářského potenciálu okolní krajiny a sídelně-historické analýzy regionu. Samostatnou výpověď poskytuje hradiště jako takové a osídlení v jeho bezprostředním okolí. Jestliže nemá bakalářská práce pouze reprodukovat názory dosavadní literatury, považuji vzhledem k přirozeně omezeným možnostem autora za nutné rozhodnout se, zda je lepší preferovat obecný srovnávací pohled (tzn. chápat vraclavské hradiště jako specifický typ lokality a pokusit se o komparaci s podobnými) nebo se koncentrovat se na některý z problémů hlouběji. Podle mého názoru se však autorovi příliš nepovedlo ani jedno ani to druhé.

Těžiště práce se má podle autora nacházet ve druhé části práce, která představuje vyhodnocení části systematických výzkumů dr. Skružného a dr. Hrdličky ze 60. let minulého století na hradišti samotném, začněme tedy zde. Na prvním místě postrádám detailní popis hradiště, který spolu s rešerší historických plánů a starších popisů musí být výchozím krokem. Šlo o jedno- nebo vícedílnou lokalitu, co víme o fortifikaci? Čtenář si těžko vystačí s dvěma větami popisu a jednou fotografií valu v příloze. Naznačeny nejsou ani současné poznávací možnosti: Jak je dnes hradiště a jeho nejbližší okolí využíváno? Je možné zde provádět povrchové sběry? (z internetového leteckého snímku soudím, že ano). Pokusil se o ně autor? Je hradiště ohrožováno aktivitami detektorářů?

Není rozhodně chybou autora (!), že se postupně ukázalo, že katastrofální stav terénní dokumentace a rozptýlení nálezů mezi řadu institucí v této chvíli adekvátní vyhodnocení systematických výzkumů neumožňuje. Bohužel i tam, kde bylo reálné vyvodit z analýzy dostupných částí výzkumu alespoň dílčí závěry - např. rozbor zkoumané části pohřebiště, k němuž existuje relativně standardní dokumentace (autor sice reprodukuje popis hrobů, nenásleduje ale jakýchkoliv rozbor), či přesně definovaného vzorku z dostupné keramiky, autor na tento úkol evidentně rezignoval a tato klíčová partie tedy zůstává jen nejistým příslibem do budoucna s velmi nízkou informační hodnotou a řadou formálních a metodických prohřešků.

Základním datovacím prostředkem zdejších aktivit je přirozeně keramika získaná výše zmíněnými výzkumy. Je třeba tedy definovat alespoň základní keramickou sekvenci a její chronologické opory. Při zcela nedostatečné charakteristice nálezového souboru (necelá stránka textu) se ale autor pouze jednou větou zmiňuje, že se opírá o chronologii chrudimské keramiky. Neříká už ale co to znamená a jak je datována ona. Dále zmiňuje, že pracoval s 8% dostupné keramiky z asi 13 656 dostupných (?) jedinců. Na základě jakého klíče vzorek vznikl, z které části výzkumu pochází? Stručný ústní popis, navíc s místy nejasnými formulacemi („moravské vytažené okraje“ – str. 28, „vrypy rádýlkem“, „silně přepálené střepy se vyskytovaly v blízkosti neporušených souborů“ – str. 53) poskytuje jen zcela obecnou a naprosto neověřitelnou informaci (obrazová příloha obsahuje jen několik fragmentů v nízké grafické kvalitě). Za vyobrazení a popis by např. jistě stála zmiňovaná keramika s kalichovitými okraji (kterou měl autor jistě v ruce). Pokud by skutečně šlo o středočeskou produkci, měli bychom k dispozici poměrně vzácný doklad dálkového pohybu této komodity. Atribuci však nelze ověřit. Stejně neprecizním dojmem působí odstavec věnovaný nálezům kamenných artefaktů a zvířecích kostí (skutečně jsou všechny nalezené přesleny z kamene? – jednalo by se zřejmě o výjimku). O nálezích kosterních pozůstatků zvířat se dozvídáme, že jsou „nezvykle četné“. Jakým metrem ale autor četnost měří? V následující větě je uvedeno, že se setkáváme jak s domestikovanými, tak divokými druhy. Existuje tedy nějaká osteologická analýza? Tabu. 49 s vyobrazením železných předmětů vyžaduje přinejmenším silnou intuici. Uzavřeme-li kapitulu o

samotném hradišti, je na místě otázka, zda by nebylo po zjištění stavu dokumentace smysluplnější provést alespoň na ploše akropole (něco přes hektar) povrchové sběry a jejich výpověď konfrontovat s dokumentovanou stratigrafickou situací. Povrchový průzkum by vedle rámcové chronologické orientace mohl přinést nikoliv nedůležité informace o využití plochy hradiště. Bohužel se ale nedozvídáme ani to, zda jsou sběry uskutečnitelné (viz výše).

Lépe uchopit se bohužel podle mne nepodařilo ani sídelně-historický kontext lokality. Zcela chybí kapitola o přírodních podmínkách mikroregionu ve vztahu k jeho hospodářskému potenciálu. Kapitola reflektující písemné prameny sice obsahuje několik stránek o osudech Děpolticů, postrádám ale věcnou rešerši těch několika málo zpráv, které by pomohly osvětlit to, „k čemu vlastně bylo vraclavské hradiště dobré“ (mám na mysli zmínky o kastelánech, trhu resp. trzích v okolí, konfliktech svědčících o pohybu na dálkové cestě, darování území církevními institucím apod.). Místy autor uvádí těsně za sebou zcela protichůdné vývody. Na str. 17 spojuje vznik hradu nejprve s Vratislavem II. aby ho o několik vět dále připsal Břetislavu I. Úplně mimoběžná je diskuse o tom, zda hrad náležel Přemyslovcům nebo Vršovcům, vycházející ze zmínky o zdejší přítomnosti velmože Mutiny (str. 19). Pokud by autor zalistoval jakoukoliv knihou, dozvěděl by se, že správa hradů, které byly oporou přemyslovské moci byla pravidelně svěřována mužům z mocných rodů, Vršovce nevyjímaje. „Rodem“ ale rozhodně nebyli tzv. Zličané, jak autor uvádí na str. 17. Jde o označení kraje zmíněné poprvé *tak řečeným Dalimilem*. Netřeba taky meditovat nad původem zkrácené formy „Vraclav“ (tamtéž). V raně středověkých písemných pramenech totiž vystupuje vždy jako „Vratislav“. Podobně jako z ostatních částech textu je silně cítit absence systému otázek.

Jedním z důležitých měřítek regionálního významu té které opevněné lokality je to, zda se v jejich okolí vyvinula sídelní aglomerace či nikoliv. Jde bezpochyby o jeden z nejzásadnějších poznávacích přínosů dostupných archeologii. Tuto otázku si však autor nepoložil a její řešení mu tak přirozeně uniká. Zcela zásadně postrádám vynesení zachycených raně středověkých aktivit v okolí hradiště do mapového podkladu. Namísto mechanického popisu zkoumaných lokalit, který postrádá jakoukoliv koncepci, bych navrhoval jejich jasnou kategorizaci, tedy: sídelní aktivity, pohřebiště, sakrální stavby, neagrární výroba (autor jen jednou větou zmiňuje četné nálezy strusky na ploše hradiště). Není možné obohatit stávající obraz vlastními sběry? Totéž platí o širších regionálních souvislostech hradiště. Autor pouze konstatuje, že se katastr nálezů od posledního systematického zpracování Petra Charváta značně rozšířil především díky aktivitám D. Vícha. Jak? Nebylo možné zasadit nové publikované nálezy opět s alespoň rámcovým datováním do mapy?

Za relativně nejzdařilejší je možné považovat kapitolu reflektující problematiku tzv. Trstenické stezky, založené ale především na reprodukci nových textů Karla Severína a Dušana Cendelína.

Musím bohužel na závěr říci, že z bakalářské práce jako celku je silně cítit, že autor vlastně přesně neví, čím se chce zabývat, což se zřetelně odráží už v samotné její struktuře. Obávám se, že by se na tom mnoho nezměnilo ani tehdy, pokud by byl nálezový fond k dispozici. Text tak bohužel nepřesahuje měřítko vlastivědné práce, která vůbec nereflektuje (s výjimkou Trstenické stezky) obecnou rovinu problému. Autorovi by jistě výrazně prospělo, kdyby občas nahlédl do literatury a podíval se, jak podobnou problematiku řeší učenici u nás a v zahraničí.

Přes všechny uvedené výhrady se domnívám, že práce v nejnižším možném měřítku naplňuje požadavky kladené na bakalářskou práci a doporučuji ji tedy k dalšímu řízení.

PhDr. Ivo Štefan, PhD.

V Praze 9. 9. 2011